

**Delta i debatten,
skriv til oss!****Send ditt innlegg til: debatt@nationen.no**

Innlegg kan også sendes per post til Nationen, Postboks 9390 Grønland, 0135 Oslo. Merk konvolutten «debatt». Innlegg som sendes elektronisk blir prioritert.

Tekstlengder:**Kronikk:** Maks 5000 tegn med mellomrom.**Leserinlegg:** Maks 2000 tegn med mellomrom

Kun bestilte kronikker honoreres. Redaksjonen forbeholder seg retten til å redigere og forkorte innsendt stoff og til å publisere det elektronisk.

KRONIKK

Robotfjøsset: De siste 20-30 årene har ingen teknologiske endringer i norsk landbruk hatt en større strukturerende kraft enn melkeroboten.

«60 er det nye 12» - om melkeroboten og

Gode gamle Karl Marx forsto at historisk utvikling er drevet av teknologisk endring. Først endrer produksjonsvilkårene seg, og så endrer den politiske overbygningen seg som en følge av dette – gjennom politisk strid. Det er ikke landbruksminister Sylvi Listhaug som driver utviklingen, men hun og andre aktører i næringskjemping om å prege den politiske tilpasningen. Jeg vil hevde at vi i norsk landbruk har sett grunnleggende økonomiske og teknologiske endringer som gjør at dagens landbrukspolitiske orden står for fall.

LANDBRUKSMODELLEN
«Med dagens landbrukspolitiske organisering makter ikke den norske modellen å levere varene.»

I 20-årsperioden 1979 til 1999 økte det gjennomsnittlige antallet kyr på norske melkeproduksjonsbruk i veldig beskjeden grad: fra 9,6 i 1979 til 13,2 i 1999. Ca 12 årskyr var malen fjøs ble bygget rundt i 20 år. Produksjonen, og livene til norske landbrukshushold, tilpasset seg og ble organisert rundt en slik produksjon. Kjører man gjennom norske bygder ser man disse fjøsene med plass til 12-14 kyr over alt – selv om mange av dem er tomme nå. Melkebondene var spredt over hele landet, de sørget for at jorda ble drevet, de leverte melken til det norske markedet, og kalver til den norske storfekjøttproduksjonen og de konsumerte det norskproduserte førkornet.

Skiftet kom med melkeroboten. De siste 20-30 årene har ingen teknologiske endringer i norsk landbruk hatt en større strukturerende kraft enn melkeroboten.

Robotten endrer hverdagen til bonden, organiseringen av det norske melkebruket og bildet av den norske landbruksbygda. Men den koster mye penger og bonden bør ha mellom 40 og 60 kyr.

Det er ikke nødvendigvis mer lønnsomt å bygge med robot enn med manuelle løsninger, men arbeidsdagen blir annerledes. Man må ikke gå i fjøset klokka halv syv eller avstå fra sosialt samvær om ettermiddagen for å melke kyrne. Melkeroboten passer både de sosiale behovene og de produktionsmessige ambisjonene til den sjøleide norske bonden. Derfor er det nå sjelden med nybygg for melkeproduksjon uten at det organiseres rundt en melkerobot. 60 kyr er i ferd med å bli det samme for norsk landbruk som 12 kyr ble i perioden fra 1975 til 1995.

Og her er vi nå: Vi har hatt et teknologisk skift som har tatt modellen for norsk melkeproduksjon fra 12 kyr til 60 kyr i løpet av få år – og jeg tror dette er en struktur som gjør melkeproduksjonen mer robust, både sosialt og arbeidsmessig. Dette er blitt gjort mulig – og lukrativt – gjennom politiske tilpasninger knytta til samdriftsorganisering, kvoteleie, kvotesalg og tilskuddsjusteringer. Politiske virkemidler har tilpassa seg nye produksjonsvilkår. Teknologisk og økonomisk er det likevel mer å hente. Og her ligger den politiske sprengkrafta.

For det første, normalen stabiliserer seg ikke på 60 kyr spredt utover distriktene uten videre. Internasjonalt er 60 kyr også et småbruk. Utfordringene for distriktjordbruket er at stordriftsfordelene i fjøset møter

stordriftsulemper ute på jorda. Uansett hvor stort fjøs man bygger er det gjennomsnittlige jordstykket i norsk landbruk under 10 dekar. Slikt blir det mye kjøring av, og sommeren strekker ikke til. Men i noen regioner kan man bygge med flere roboter eller andre systemer og ha stordriftsfordeler både ute og inne. Følgen er at uten politisk regulering gjennom kvoter og kvoteregioner vil melka renne ned til de sentrale jordbruksdistriktene og brukene i distriktene taper kampen om melka.

For det andre øker ytelsen i takt med overgangen til melkerobot. Flere melkinger pr dag, tilpassa føring, og høyere kraftfôrandel gir mer melk pr ku. Dette gir færre kalver og mindre kjøttproduksjon. Følgen er at uten nye politiske og økonomiske virkemidler vil den grasbaserte kjøtt-

FOTO: MARIANN TVETE

landbruksrevolusjonen

produksjonen fortsette nedover, og importvernet forvitte.

Samla sett er altså situasjonen i dagens landbruk at til tross for politiske ambisjoner om økt produksjon, og optimisme i deler av næringa klarer ikke norsk landbruk å levere nok grovførbasert kjøtt, matkornproduksjonen går ned, og melkeproduksjonen stagnerer. Marginale bruk og teiger går ut av drift, og i stedet for en bærekraftig intensivering ser vi en ekstensivering i jordbruket. Alle disse utfordringene har en regional dimensjon som berører et definerende trekk ved den norske landbruksmodellen – kanaliseringspolitikken.

Kanaliseringspolitikken ble på 50-tallet utformet for å få mest mulig ut av arealressursene. Korn skulle produseres der det var mest laglig og melk og kjøtt

skulle produseres i distriktene der det passet best å produsere gras til dyra. Men kanaliseringspolitikken ble også rammen for å forene de delvis motstridene interessene til kornprodusenter som produserte kraftfôr og husdyrbøndene som brukte kraftfôr.

Det landbrukspolitiske kompromisset mellom korn og husdyrbøndene, og ønsket om å ivareta landbruk over hele landet ble etterhvert den egentlige begrunnelsen for det som var igjen av kanaliseringspolitikken. Men det er etter hvert åpenbart at virkemidlene i dagens kanaliseringspolitik er utdaterte. Ikke klarer den å opprettholde matkornproduksjonen, ikke klarer den å holde husdyrproduksjonen i distriktene oppe, og etter hvert ser det også ut til at dens evne til å opprettholde enighet innad i landbruket smuldrer bort.

Melkeproduksjonen, som er en bærebjelke i distriktslandbruket, har ved tilpasning til melkeroboten funnet en form som kan være bærekraftig i mange år, gitt et rimelig grensevern. Men med dagens landbrukspolitiske organisering makter ikke den norske modellen å levere varene.

Ønsker man et sterkt norsk landbruk må nok den regionale arbeidsfordelinga være innretta mot å produsere mest mulig av det som trengs av fôr, melk og kjøtt i distriktene, og så må man produsere matkorn der det er mulig. Men det er ikke der vi er nå. Det krever både nye virkemidler og betydelige omfordelinger å komme dit. Og det betyr politisk strid – også internt i landbruket.

Jostein Vik
Seniorforsker ved Norsk senter for bygdeforskning

KOMMUNEREFORM

Er noko gøymt i ermet?

Rådmenn, ordførere og kommunale byråkrater kan vente seg ei kraftig lønnsauke i ei stor-kommune. Da er det forståeleg at fleire av desse er seg sjøl nok og går for ei samanslåing. Dette trass i svært dystre rapporter frå ei liknande reform i Danmark. Reforma har lamma lokademokratiet, byråkratene har overteke styringa frå politikerane så nå er det avmakt, fråflytting og forfall som pregar utkantane.

Skuler, bibliotek og rådhus blir lagt ned over ein lav sko. Forskningssjef i samfunnsvitenskap ved medie/journalisthøgskulen i Århus, Roger Buch, seier at nedleggingar har svekka utkantane og at dei nå strir ein døds-kamp.

NHO: Kristin Skogen Lund og NHO er pådriver for kommunesammenslåinger. FOTO: NTB SCANPIX

Skal ikkje den sentralstyrte kommunereforma til Jan Tore Sanner og NHO bli ein total fiasco må kortet fram frå ermet nå.

Jørgen Nørstegård
Lesja

Guru: Ap-leder Jonas Gahr Støre beskriver Thomas Pikettys bok som et storverk. Det er skummelt, skriver innsenderen.

FOTO: NTB SCANPIX

POLITIKK

Nei til politikerstyring av oljefondet

Oljefondets suksess skyldes at fagfolkene har tatt investeringsbeslutningene mens politikerne har holdt seg i bakgrunnen. Dessverre har Arbeiderpartiet ombestemt seg siden de satt i regjering, og ønsker nå økt politikerstyring av fondet.

Ap har for eksempel foreslått at oljefondet skal styres etter ILO-konvensjon 169 om urfolks rettigheter.

Det kan høres etisk og snilt ut, men forslaget er svært lite gjennomtenkt. Bare 22 av 190 land i verden har sluttet seg til konvensjonen. Land som Sverige, USA, Tyskland, Storbritannia og Frankrike har valgt å stå utenfor.

Det er også verdt å merke seg

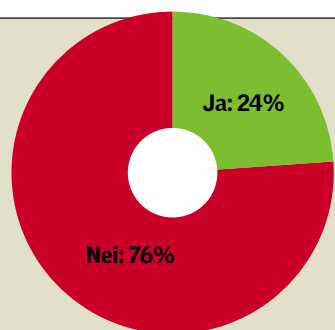
at Ap bruker Thomas Piketty som guru i finansielle spørsmål – en franskmann som har foreslått at Norge skal gi bort oljefondet til Den afrikanske union. Ap-leder Jonas Gahr Støre mener Piketty er en helt, og har beskrevet boken hans som et banebrytende storverk. Dette er en skummel utvikling det er all grunn til å være skeptisk til.

Oljefondet må aldri bli pengebingen til norske politikere med internasjonale ambisjoner, men skal forvaltes etter sunne økonomiske prinsipper til det beste for det norske folk.

Tom E. B. Holthe
Storingsrepresentant
Fremskrittspartiet

nationen.no

Vi har stilt følgende spørsmål:
Er du overrasket over at Frp skrumper kraftig inn i kommunene?

ANTALL STEMME: 659

Hver dag finner du avstemninger og meningsmålinger om aktuelle temaer på nationen.no. **Klikk deg inn og stem!**